

ЗАГАЛЬНЕ ВИПИРАЛЬНЕ ВЕНТИЛЮВАННЯ ПРИМІЩЕНЬ З ТЕПЛО- І ГАЗОВИДІЛЕННЯМИ

© Жуковський С., Щербатюк Б., Довбуш О., 2006

Проаналізовано ефективність використання повітророзподільників для забезпечення випирального вентилявання приміщень з тепло- і газовиділеннями.

The efficiency of the use of air distributors for providing displacement ventilation of apartments with heat and gas receipt are analysed in this article.

Постановка проблеми. Майже всі системи вентиляції і кондиціонування повітря в Україні за принципом дії можна зарахувати до перемішувального (Mixing Ventilation, MV) типу. Притікальне повітря витікає компактними або закругленими струменями у верхню зону приміщення, менш або більш інтенсивно ежектує навколишнє повітря і спричиняє в зоні обслуговування (ЗО) нерівномірне розподілення температури, відносної вологості і концентрації забрудників. Вентиляція випирального типу (Displacement Ventilation, DV) відрізняється тим, що створює градієнт температури і концентрації забрудників по висоті приміщення, забезпечуючи майже рівномірні параметри внутрішнього повітря ЗО.

Принциповою особливістю цієї системи повітророзподілення є мінімізація перемішування притікального повітря з повітрям приміщення: дві повітряні маси розділяються межевою верствою (пограничним шаром), висота розташування якої визначається ще на стадії проектування.

Спочатку нові принципи випирального повітророзподілення і відповідні конструкції повітророзподільників (ПР) знайшли застосування в скандинавських країнах для вентиляції виробничих приміщень. Останніми роками з'явилися нові моделі ПР для DV громадських будівель, розроблені різноманітні технічні розв'язання схем організації повітрообміну.

За кордоном системи DV використовуються як у великооб'ємних приміщеннях громадського призначення, так і в звичайних офісних приміщеннях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні DV поки не набула поширення. Разом з тим принципи і методи розрахунку систем вентиляції зі стабілізованим температурним розшаруванням повітря по висоті приміщення достатньо вивчені.

Добре відомі роботи А.Н. Селіверстова, Е.В. Кудрявцева, І.А. Шепельова з дослідження умов формування “температурного перекриття і теплової подушки”. Розрахунки аерації промислових будівель базуються на принципах формування температурного розшарування повітря [13].

Подані на ринку ПР можна об'єднати в декілька основних груп.

Першими ПР для DV систем можна вважати циліндричні і напівциліндричні (рис. 1). ПР встановлюється на підлозі в центрі приміщення, або біля однієї зі стін залежно від конструкції ПР. Лицьова поверхня ПР перфорована. Через неї з малою швидкістю повітря витікає в ЗО приміщення. У дуже великих приміщеннях радіус дії ПР може досягати 15 м (рис. 2).

Цокольні ПР (рис. 3) забезпечують дію притікального потоку на відстані до 6 м. Підлогові ПР (рис. 4) мають радіус дії близько 4–5 м. У обох випадках повітря подається до ПР з фальшпідлоги.

ПР, призначені для театральних-концертних приміщень і аудиторій (рис. 5), мають деякі конструкційні відмінності від вищезгаданих повітророзподільників. Такі ПР розміщують безпосередньо під сидінням крісла, підпираючи його, і готоване повітря подається в них безпосередньо з фальшпідлоги.

Рис. 1. Циліндричні ПР

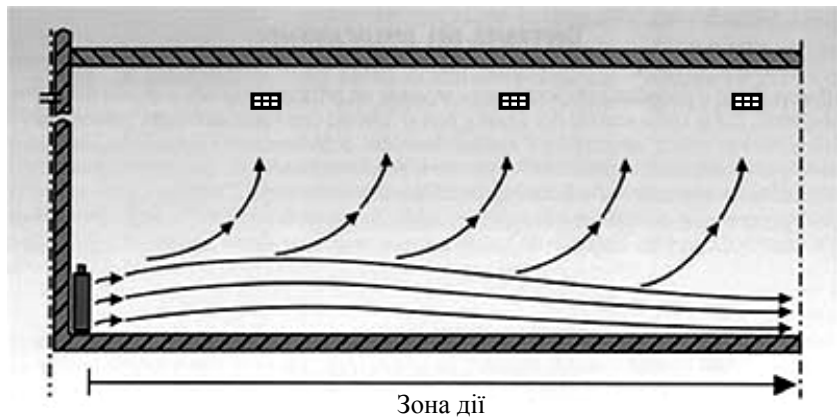

Рис 2. Схема зони дії настінного ПР

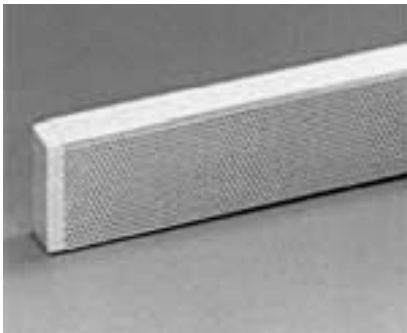

Рис. 3. Фрагмент цокольного ПР

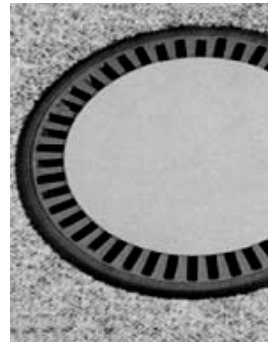

Рис. 4. Підлоговий ПР

Рис. 5. Фрагмент ПР крісельного типу (працюють під тиском близько 10 Па)

У таблиці вказано зведені дані і порівняльні характеристики ПР. Таблиця складена на основі характеристик промислових взірців, поданих сьогодні на ринку.

Нормативні характеристики ПР

Модель	Витрата повітря, л/с	Швидкість повітря, м/с	Радіус дії, м	Рівень шуму, дБ (А)
Настінні горизонтальні	≤ 60	< 0,2	6	≤ 35
Цокольні, надбудовані підлоги	14 – 30	< 0,2	6	≤ 35
Підлогові	5 – 15	0,8 – 1,3	4 – 5	≤ 35
Настінні вертикальні	15 – 650	0,1 – 0,3	5 – 15	≤ 35
Вертикальні циліндричні і напівциліндричні	50 – 900	0,1 – 0,3	5 – 15	≤ 35
Крісельні	5 – 12,5	0,1 – 0,16	–	до < 16

Рівень їх шуму не перевищує 35 дБ(А) і здебільшого не викликає занепокоєння у людей. Виняток становлять крісла ПР, які, через особливості застосування, мають нижчий рівень шуму – до 16 дБ(А). Це значення є граничним по чутності для людини з середнім рівнем слуху у відповідно акустично оснащеному приміщенні.

Метою статті є аналіз ефективності використання повітророзподільників для забезпечення випирального вентиляювання приміщень різного призначення за наявності в них тепло- і газовиділень.

Виклад основного матеріалу. Завданням загальної вентиляції приміщень є дві основні цілі:

– забезпечення розподілення притікального повітря без змін його складу (чистоти) і температурно-вологісних параметрів, тобто безпосередньо в зону обслуговування (ЗО) чи робочу зону (РЗ);

– залежно від розміщення джерел виділень забрудників у приміщенні, притікальне повітря належить розподіляти в такий спосіб, аби забруднювальні речовини якомога швидше покинули ЗО (РЗ) і, рухаючись найкоротшим шляхом, попадали в отвори систем витікальної вентиляції.

Очевидно, що ні *струминна ежекційна*, ні *перемішувальна* вентиляція [1] не надаються для реалізації цих завдань. Тільки *випиральна* вентиляція, що характеризується ламінарними або малотурбулентними притікальними потоками, без ежекції внутрішнього повітря, спричиняє ефективне випирання забрудненого повітря поза межі ЗО (РЗ).

Реалізація загального повітрообміну приміщення за допомогою випиральної вентиляції є найкращим розв'язанням, оскільки реальний час перебування повітря в приміщенні $\tau_{r,v}$ є найкоротшим і дорівнює номінальній часовій сталій τ_n . Тобто $\tau_{r,v} = \tau_n$ [2].

Показник ефективності повітрообміну η_k , який характеризує відношення номінального (найкоротшого) часу перебування τ_n до реального часу перебування повітря в приміщенні $\tau_{r,v}$ за випиральної вентиляції значно перевищує відповідний показник інших видів вентиляції і в ідеальному випадку дорівнює одиниці (для розбавлювальної вентиляції він дорівнює 0,5, а для струминної ежекційної – змінюється в межах від 0 до 0,5 [2]).

Для реалізації випиральної вентиляції, за схеми перетікання повітряних потоків знизу-вверх доцільно застосовувати великоповерхневі повітророзподільники, з яких повітряний потік витікає без завихрення (ламінарне або малотурбулентне витікання). Початкова швидкість повітряного потоку в приміщеннях громадських будинків 0,2–0,6 м/с, а у виробничих приміщеннях з електрозварювальними процесами – не перевищує 0,5 м/с. Потрібно враховувати, що початкова швидкість може збільшитись за рахунок ежекції притікального потоку конвективними струменями від джерел потужних тепловиділень.

Допускна різниця температур внутрішнього повітря Δt_v в межах ЗО (РЗ) повинна становити в офісних приміщеннях 2–3 °С і до 8 °С у виробничих приміщеннях. Притікальне повітря повинно мати температуру завжди дещо нижчу від нормативної температури внутрішнього повітря, інакше притікальний потік відхилятиметься догори, не наповнюючи (затоплюючи) ЗО (РЗ). Повітря, що витікає з ПР в приміщення, призначені для відпочинку в позиції сидячи, повинно мати температуру ≥ 18 °С, а в приміщеннях де життєдіяльність має активніший характер (наприклад, в торговельних, розважальних центрах тощо) вона може знижуватись до 16 °С. Щоб уникнути турбулізації повітряного потоку його початкова фронтальна швидкість не повинна перевищувати 0,20–0,25 м/с.

Таке повітророзподілення можна використовувати лише для вентиляювання ЗО (РЗ) або для їх вентиляювання з одночасним охолодженням (без нагрівання ЗО (РЗ)); витікання внутрішнього забрудненого повітря доцільно передбачати із пристельової зони приміщення, рис. 6, [3–5].

Для забезпечення ефекту DV, необхідно щоб притікальне повітря мало температуру нижчу, ніж температура повітря ЗО (РЗ), інакше ефекту DV не відбудеться.

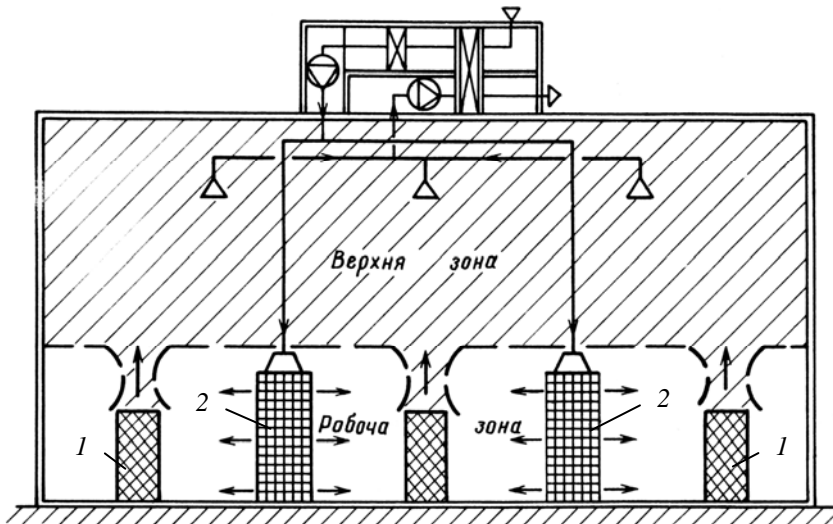

Рис. 6. Спосіб вентиляції виробничого приміщення [3]:
1 – джерела теплогазовиділень, 2 – підлогові ПР

Авторами розроблено повітророзподільники для реалізації випіральної вентиляції приміщень [4, 5]. Схема одного з них зображена на рис. 7.

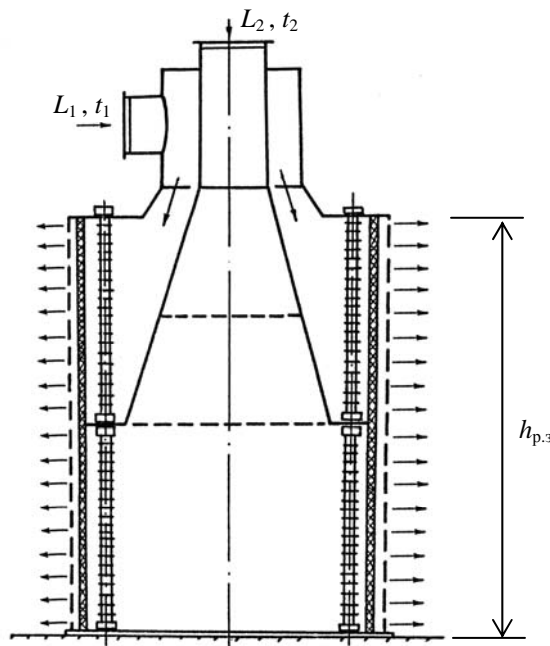

Рис. 7. Повітророзподільник для випірального вентилявання приміщення [5]

Застосування таких повітророзподільників є найефективнішим у високих приміщеннях, наприклад, з тепловиділеннями і супутніми виділеннями інших легких забрудників, залах зібрань і ресторанів, спортивних залах тощо. Корисним є застосування таких повітророзподільників і у виробничих приміщеннях, в яких тепловиділення супроводжуються виділеннями шкідливих газів і аерозолей (наприклад, в зварювальних цехах та теплонапружених виробничих приміщеннях).

Оптимальна висота повітророзподільників дорівнює висоті ЗО (РЗ), а в низьких приміщеннях – близько 2/3 їх висоти. Найбільша висота повітророзподільників у високих зальних приміщеннях – до 2,5 м.

Такі повітророзподільники рекомендується застосовувати за кратності повітрообміну приміщень в межах 1–4 год⁻¹ [6–8].

Повітророзподільники можуть бути циліндричними з кутом витікання повітряного потоку 360° (встановлюються в центральній зоні на підлозі приміщення), напівциліндричними при куті витікання 180° (встановлюються при стіні) і чверть циліндричними за кута витікання 90° (встановлюються в кутах приміщення). Вони також можуть бути і призматичними (панельними).

Циліндричний повітророзподільник висотою 1,85 м і діаметром 0,85 м з бічною перфорованою поверхнею площею $4,95 \text{ м}^2$ був виготовлений у 1987 році і випробуваний в лабораторії аеродинаміки кафедри ТГВ Львівської політехніки.

Випробування повітророзподільника (рис. 8, а) відбувались на дослідному стенді за ізотермічних умов. Максимальна продуктивність повітророзподільника становила $7200 \text{ м}^3/\text{год}$, а швидкість витікання повітря з активної його поверхні змінювалась в межах $0,25 - 0,4 \text{ м/с}$ (рис. 8, б) і була приблизно рівномірною як по висоті, так і по периметру. Радіальний потік притікального повітря не розмивався, не деформувався і був горизонтальним. Коефіцієнт місцевого опору (втрат тиску), віднесений до середньої швидкості в перерізі вхідного патрубка $\zeta = 4,4$.

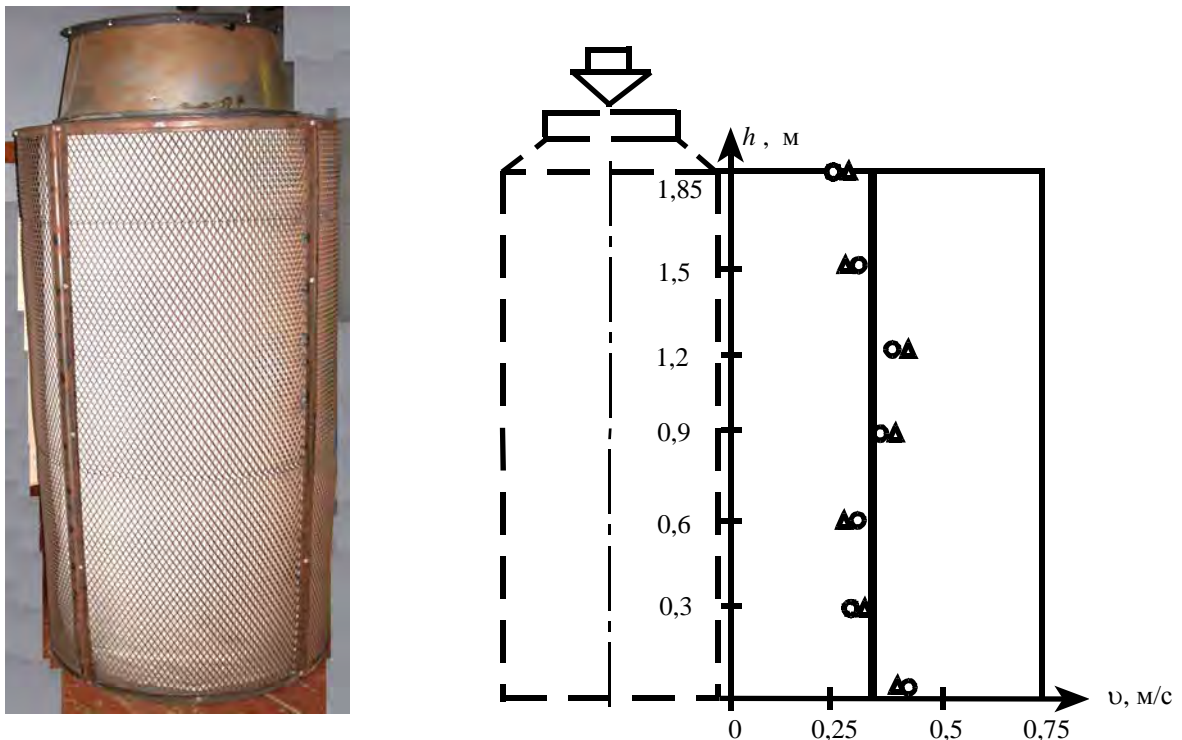

Рис. 8. Загальний вигляд повітророзподільника а) і графік розподілу швидкостей притікального повітряного потоку по висоті повітророзподільника б)

Фільтрувальна поверхня повітророзподільника найчастіше з нетканого волокнистого матеріалу, дрібнодірчастої (дрібношпаристої) губки [10], або дрібно перфорованої бляхи. Втрати тиску в повітророзподільнику $40-100 \text{ Па}$ [9].

На рис. 9 графічно зображений приклад, в якому, як граничні критерії, прийняті рухливість повітря в ЗО $v_b < 0,2 \text{ м/с}$ і температура t_b , заміряна на висоті $0,1 \text{ м}$ над підлогою і дорівнює середній температурі ЗО (РЗ).

Якщо відома сумарна повітропродуктивність конвективних струменів від джерел тепловиділень, то на цій основі можна визначити сумарну витрату притікального повітряного потоку і підібрати типорозмір повітророзподільників та їхню кількість.

Роботи з конструкційного вдосконалення повітророзподільників продовжуються на кафедрі ТГВ Національного університету "Львівська політехніка".

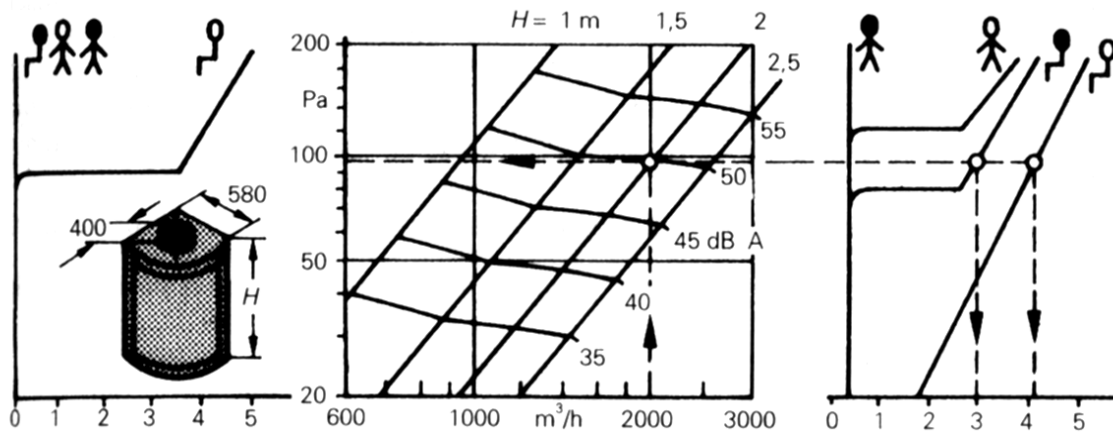

Рис. 9. Дослідження повітророзподільників фірм Floormasteri Fläkt/Stratos [8]:

○	– позиція сидячи, невелика активність, середня температура ЗО(РЗ) $t_B = 20^\circ\text{C}$;	○	– позиція стоячи, нормальна активність, середня температура ЗО(РЗ) $t_B = 20^\circ\text{C}$;
●	– позиція сидячи, невелика активність, середня температура ЗО(РЗ) $t_B = 25^\circ\text{C}$;	●	– позиція стоячи, нормальна активність, середня температура ЗО(РЗ) $t_B = 25^\circ\text{C}$

Висновки

1. Як свідчить досвід авторів, а також досвід Скандинавських країн і ФРН, повітророзподільники для забезпечення випирального вентиляювання приміщень добре зарекомендували себе у виробничих приміщеннях з тепло- і газовиділеннями, в спортивних та інших великозальних приміщеннях.

2. У ФРН подібні повітророзподільники рекомендуються до застосування в низьких офісних приміщеннях з холодильною потужністю до 30 Вт/м^2 підлоги; за більшої холодильної потужності їх можна комбінувати зі стельовими повітророзподільниками [9].

3. З уваги на комфортність мікроклімату в ВО (РЗ) повітророзподільники для забезпечення випирального вентиляювання приміщень доцільно застосовувати в готелях, лікарнях, театрах, ресторанах, школах та інших навчальних закладах.

4. Переваги і недоліки повітророзподілення із об'ємним наповненням ЗО (РЗ).

Переваги: незначні завихрення в ЗО (РЗ), тобто відсутність протягів; мале забруднення ЗО (РЗ) шкідливостями з причини домінування ефекту їх випирання у верхню зону приміщення; зменшена витрата теплоенергетичних ресурсів при охолодженні ЗО (РЗ); зменшений повітрообмін зальних приміщень, а отже, економія теплоенергетичних ресурсів.

Недоліки: термічне розшарування повітря по висоті приміщення створює в ЗО (РЗ) оазу холодного повітря, внаслідок чого можливе відчуття холоду в ногах (в офісних приміщеннях температура при підлозі повинна перевищувати 21°C); найбільший допускний градієнт температур над підлогою до 3°C/м обмежує холодильну потужність до $25\text{--}35 \text{ Вт/м}^2$ в офісних приміщеннях (в іншому разі потрібна збільшена витрата притікального повітря); значний за витратою повітряний потік з малою холодильною здатністю; нагрівання ЗО (РЗ) можливе тільки часткове, інакше потік притікального повітря відхилитиметься догори.

5. Повітря, що витікає з ПР в приміщення, призначені для відпочинку в позиції сидячи, повинно мати температуру $\geq 18^\circ\text{C}$, а в приміщеннях де життєдіяльність має активніший характер (наприклад, в торговельних, розважальних центрах тощо) вона може знижуватись до 16°C . Щоб уникнути турбулізації повітряного потоку, його початкова фронтальна швидкість не повинна перевищувати $0,20\text{--}0,25 \text{ м/с}$.

1. Жуковський С.С., Люльчак З.С. Вентиляція і кондиціювання. Термінологія. Види вентиляції // Ринок інсталяцій 2/2004, с.52, № 3/2004. – С.60. 2. Жуковський С.С. Температурна ефективність загальнообмінної вентиляції // Ринок інсталяцій 7/2003. – С.6–8. 3. Щербатюк Б.И., Жуковский

С.С., Мелик-Аракелян А.Т. Способ вентиляции производственного помещения. А.С.1566174. Оpubл.23.05.90, БИ № 19. 4. Жуковский С.С., Щербатюк Б.И. Устройство для подачи приточного воздуха. А.С. №1564478. Оpubл.15.05.90, БИ № 18. 5. Жуковский С.С., Щербатюк Б.И., Довбуш О.М. Пристрій для подачі припливного повітря. Патент України №12758. Оpubл.28.02.97, Бюл. № 1. 6. Socher H.J. Klima-Kalte-Heizung (ККН) nr 4/85. – S.279–284. 7. Finzner K.: Bericht XXII Int. Kongreß TGA, Berlin, nr 10/89. – S.367–369. 8. Finzner K.: Heizung-Lüftung-Haustechnik (HLH) nr 4/88, s.173–181. 9. Tauschenbuch für Heizung und Klimatechnik 99/93. R Oldenburg Verlag GmbH – München. 10. Щербатюк Б., Жуковский С., Баковський Ю. Дослідження повітропроникності фільтрувальних матеріалів. Ринок інсталяцій № 5/2004. – с.7–8. 11. Briganti A., Il condizionamento dell'aria, 5-e видання, Tecniche Nuove. – Milano, 1994. 12. Appleby P., Displacement ventilation: a design guide // Building Services Journal, апрель 1989. 13. Внутренние санитарно технические устройства. Ч.3 Вентиляция и кондиционирование воздуха /В.Н.Богословский и др., 4-е изд. – М.: Стройиздат, 1992, – 319 с. (Справочник проектировщика).

УДК 629.113.06:628.83

С. Жуковский, О. Довбуш

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра теплогазопостачання і вентиляції

ОПРНИ І ВИТРАТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВІЛЬНОГО ПЕРЕТІКАННЯ ПОВІТРЯНОГО ПОТОКУ ЧЕРЕЗ ОТВІР ТОРЦЯ ЦИЛІНДРИЧНОГО ТРУБОПРОВОДУ В НЕОБМЕЖЕНИЙ ПРОСТІР

© Жуковский С., Довбуш О., 2006

Проаналізовані аналітично і визначені наближені числові величини опірних і витратних характеристик вільного перетікання повітряного потоку через вільний отвір трубопроводу в необмежений простір.

In the article analysed analytically and definite close numeral values of resistance and expenses descriptions of free air flow of current through the free air jet in unlimited space.

Постановка проблеми. У літературних джерелах неоднозначно трактуються аналітичні засади визначення опірних і витратних характеристик вільних кінцевих отворів вентиляційних трубопроводів під час витікання повітряного потоку в необмежений простір і його всмоктування з необмеженого простору. Відсутні також однозначні вказівки щодо експериментального визначення величини місцевого опору таких отворів, особливо під час всмоктування.

Наприклад в літературі [5, 6, 7] коефіцієнт місцевого опору за вільного витікання (видування) повітряного потоку в атмосферу $\zeta_{\text{вит}}$ дорівнює одиниці; згідно з [5, 7] коефіцієнт місцевого опору за вільного всмоктування $\zeta_{\text{всм}}$ також приймають таким, що дорівнює одиниці, хоча природа явищ, що виникають під час витікання і всмоктування є відмінною [1, 2] і свідчить, що під час всмоктування повітря з безмежного простору у вільний отвір втрати енергії (тиску) завжди є меншими від втрат під час витікання повітряного потоку в необмежений простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У місцевих опорах трубопроводів змінюється структура полів швидкості і вихороутворення, що спричиняє втрати енергії. Отже, рух повітряного потоку через місцевий опір завжди супроводжується втратами тиску. Універсальний аналітичний метод розрахунку втрат тиску в місцевих опорах відсутній, а тому їх величину визначають експериментальними дослідженнями. Результатами численних експериментальних досліджень доведено, що втрати тиску в місцевих опорах пропорційні квадрату середньої за витратою швидкості потоку [1–4]. Цей факт підтверджується тим, що втрати тиску за турбулентного режиму руху потоку в трубопроводі пропорційні його кінетичній енергії, оскільки відривні і вторинні течії,